Using Other People's Religious Articles

Q I give a handyman a lot of work and pay him at a generous hourly rate, trusting him to report the hours. It has now come to my attention that he charges me for things that I do not think are right. This includes the time he spends asking experts how to do things and the time and "wear and tear" on the car when he picks up things for me. I told him that I thought that those things, which are not his work itself, should be on his account, yet he keeps on charging me. Can he do that after I told him that he should not be charging?

1. רמ"א חושן משפט סי' רסד סע' ד

שנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות, אם השני יצא מן המאסר בלא השתדלות חבירו, אין חייב ליתן לחבירו כלום, הואיל ולא התנה עמו. ואם לא יצא רק על ידי השתדלות האחר, לא יוכל לומר: "לא הייתי צריך להשתדלותך כי ידי תקיפה", אף על פי שהאמת אתו, מכל מקום חייב ליתן לו לפי מה שנהנה, לפי ראות בית דין, כן נראה לי. ואם נראה לבית דין שלא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר. לכן יש מי שפסק: מי שהציל ספריו וספרי חבירו, אם לא הוצרך להרבות הוצאות בשביל חבירו, אין חבירו חייב לשלם לו כלום. ונראה לי דווקא שירד תחלה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חבירו עמו; אבל אם ירד על דעת שניהן, חייב ליתן לו מה שנהנה, מאחר שהציל של חבירו, וכמו שנתבאר, כן נראה לי. וכן כל אדם שעושה עם חבירו פעולה או טובה, לא יוכל לומר: "בחנם עשית עמדי הואיל ולא צויתיך", אלא צריך ליתן לו שכרו.

2. שו"ת הרשב"א חלק ד סי' קכה

שאלת: ראובן הביא כותים אוהביו לחנותו של שמעון, וקנו ממנו בגדים, ותבע ראובן את שמעון ליתן לו מנה בשכירותו, שכן מנהג בעלי חנויות ליתן שכר למביאי הקונים לחנותם. השיב שמעון, שאינו חייב בכלום, לפי שלא התנה לו כלום, ואף על פי שנהגו בעלי חנויות – הדין עם מי?

תשובה: הדין עם ראובן התובע. שכל שנהגו בעלי החנויות בכך, כל שמביא קונים לחנות, סתמן כפירושן, שעל דעת כן מתעסק זה במלאכת בעל החנות, ומביא לו ריוח ומשביה מקחו; וכל דברים מה שנהגו בהם הרבים סתם, הרי הוא כתנאי מפורש.

<< הכי ישתקעו החמשה זהובים בידם וראוי לך שתעשה לי טובה זו להציל תיבתי, ושמעון החזיק בסברתו שיחזיר לו החמשה זהובים, ועל סמך זה ציוה להערלים והצילו תיבת ראובן לרחוב העיר, ובעבור זה רוצה לנכות לו עתה החמשה זהובים, וראובן משיב הלא אז גיליתי דעתי שאיני רוצה ליתן לך כלום ... ועלה בדעת הרב השואל שהדין עם ראובן, מאחר דבלאו הכי לא רצו הערלים להחזיר החמשה זהובים, הוי זה נהנה וזה לא חסר, דכופין על מדת סדום, ואף על גב דקיימא לן ... שאם ירד מתחילה להציל של חבירו אף על פי שלא הוצרך להרבות הוצאות בשבילו חייב ליתן לו מה שנהנה, שאני הכא שראובן גילה דעתו מתחילה שאינו רוצה להחזיר, וכן מורים דברי הש"ך ... דדוקא אם אמר "למוד עם בני", דגלי דעתיה דניחא ליה, אז משלם מה שנהנה, ובנידון דידן הוא בהיפך, שראובן גילה דעתו שאינו רוצה לשלם ... והוא ז"ל השיב שהדין אינו כן... מה שכתב השואל דאף הרמ"א בסימן רס"ד בירד להציל לא קאמר אלא בהציל סתמא ולא בכהאי גוונא דזה גילה דעתו שאינו רוצה לשלם לו ושכן מורים דברי הש"ך בסימן של"ה, דברי שגיאה הם, דהש"ך לא כתב כן אלא לענין לימוד עם בן חבירו דלא מיקרי הנאה כלל, אבל היכא דהוי ודאי הנאה, לא איכפת לן במה שגילה הנהנה דעתו שאינו רוצה לשלם לו כו'. אך מלשון הרמ"א ריש סימן של"ו יש מקום לטעות דבעושה טובה לחבירו, לא מחייבין חבירו ליתן לו אלא כשידע בשעת מעשה ושתק מטעם שתיקה כהודאה. אך זה אינו, דדוקא התם דמיירי ליתן לו כל שכרו ולא הפחות שבשכירות כו'.

3. פתחי תשובה חושן משפט סימן רסד ס"ק ג

ועיין בתשובת פרי תבואה סי' נ"ח בעובדא שתבע ראובן את שמעון חוב בעל פה עשרים זהובים, ושמעון הודה, אלא שטען שרוצה לנכות חמשה זהובים מחמת שבעת השריפה שהיה [זה ימים] לא כביר שכר שמעון ערלים להציל שתי תיבות מלאות מביתו לרחוב העיר ... וביקש שהוא יתן לו החמשה זהובים, והשיב אז ראובן הלא בלאו >>

4. פתחי חושן, שכירות פרק ח הע' סד

נראה לענ"ד שאף בנדון הפרי תבואה, אפשר שלא חייבו אלא משום שלא אמר בפירוש שאינו רוצה לשלם, אלא אמר לו כיוון שכספו בלאו הכי אבוד יעשה לו בחנם, וגם בעצם מעשה ההצלה גילה דעתו דניחא ליה, ולכן יש מקום לחייבו, אבל כשאומר בפירוש שאינו רוצה לשלם, וכל שכן כשאמר לו בפירוש שאינו רוצה בטובתו בשכר, מסתבר שגם הפרי תבואה יודה שפטור